

Boekbespreking door Nel Jagt, verschenen in *Maatwerk*, blad van de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers, nummer 6, december 2007.

Historisch besef

Over de geschiedenis van het sociaal werk in Nederland verscheen een kloek boek van Maarten van der Linde, historicus en docent aan het Instituut voor Social Work/ De Horst, HU in Amersfoort. Hopelijk wakkert het de belangstelling voor de geschiedenis van het beroep (verder) aan. Sociale beroepen kunnen veel leren van trends en thema's in de geschiedenis (zie ook het Intermezzo 'Kijken in de spiegel van het verleden' in het Beroepsprofiel van de NVMW).

'In dit boek leer je het sociaal werk van nu beter kennen door de verschillen te zien met vroeger. Maar je ziet ook overeenkomsten.' zegt de flaptekst en voor wie zich in het boek verdiept is dat niet te veel gezegd. Hier ligt een verhaal dat begint met de middeleeuwen en eindigt in onze tijd, verlevendigd door tal van portretten, illustraties en prikkelende, goed gekozen citaten. Hoe breed het verhaal is, wordt duidelijk aan de titels van de hoofdstukken: 1. motieven voor sociaal werk, 2. sociale zorg in de middeleeuwen 500-1500, 3. humanistische hervormingen 1500-1550, 4. reformatie, revolutie, republiek 1500-1780. 5. de humanitaire hervormingsbewegingen 1780-1860, 6. opvoeden, zorgen, redden 1780-1860, 7. democratie, verzuiling, sociale wetgeving 1860-1940, 8. scholing en beroepsontwikkeling 1860-1940. 9. tussen oorlog en culturele revolutie 1940-1980, 10. maakbaar, professioneel en kritisch 1940-1980, 11. professie, product en paternalisme 1980-1995. Elke indeling in perioden is discutabel, maar de diverse perioden worden duidelijk getypeerd. Verrassend voor de lezer is het ontdekken van steeds terugkerende patronen en slingerbewegingen. Nu weer wordt een centrale overheid gezien als verantwoordelijk voor het welzijn van burgers, dan weer is het de stad of de regio, dan weer de burgers zelf. De beweging van de verzorgingsstaat naar de zorgzame samenleving (wmo) in onze tijd vindt wel plaats onder specifieke omstandigheden, maar is bepaald niet uniek. Die beweging (en vice versa) is herkenbaar in zeer uiteenlopende tijdvakken. Hetzelfde geldt voor manifestaties van 'paternalisme' en verzet daartegen. Zaken die in het heden als totaal nieuw worden beleefd, hebben vaak voorlopers in de historie. Alleen weet niemand daar nog van. Iedereen weet wel dat sociaal werk vorm krijgt in relatie tot de maatschappijvorm van dat moment, en nauw samenhangt met onder meer politieke en economische omstandigheden. Maar hoe groot die verwevenheid is word je als lezer vooral gewaar bij het 'volgen' van de ontwikkeling van het sociaal werk door de eeuwen heen. In die zin kan een boek als dit je helpen het heden en nieuwe of 'nieuwe' ontwikkelingen beter te begrijpen.

Die verwevenheid van maatschappelijke krachten en sociaal werk maakt het reuze complex om de geschiedenis van het sociaal werk te schrijven. Want die wordt niet 'los' verkocht. Daarom is de onderneming van Van der Linde ambitieus, en ook als lezer dien ik mij in te spannen om 'breed' te kijken. Dat wordt niet moeilijk gemaakt, want het boek leest over het algemeen prettig. De levendige illustraties zijn al genoemd en ook zijn hier en daar samenvattende kadertjes die je als lezer bij de les houden. Zeer verschillende theorieën over armoede en opvoeding passeren de revue, en zeker ook diverse opvattingen over wat helpen is en hoe dat te organiseren. Een kleurrijke reeks denkers en doeners op het gebied van sociaal werk komt langs, geplaatst in hun tijd, sociaal ondernemers avant la lettre. Meestal uit de hogere standen en heel vaak mannen, maar dat vrouwen op eigen wijze hun partij meeblazen blijkt uit de picturale en verhalende portretten. Verrassend is dat Nederlandse pioniers in het sociale vaak tal van internationale contacten onderhielden en inspiratie vonden in het buitenland (of buitenlanders inspireerden). Internationalisering is geen nieuw verschijnsel.

In vooral de latere hoofdstukken worden wel erg veel personen en ontwikkelingen beschreven (de auteur volgt de differentiatie in werksoorten). Dat doet soms wat af aan de leesbaarheid, maar daar staat tegenover dat het boek uitstekend als naslagwerk valt te gebruiken. Wie was Boddaert, waar de Boddaerthuizen naar genoemd zijn, wie Heldring en wie Alice Salomon? Het uitgebreide persoonsregister noemt jaartallen en verwijst naar relevante plaatsen in de tekst.

Het basisboek, dat aantrekkelijk oogt en uitmunt in helder taakgebruik, is geschreven om het historisch besef van studenten en sociale professionals te versterken. Wat mij betreft werkt het zo, en hopelijk geldt dat in brede zin: sociaal werkers hebben een geschiedenis en het sterkt hun identiteit als ze die kennen. Voor docenten lijkt het me een uitdaging om studieopdrachten te formuleren waardoor studenten er actief mee aan de slag kunnen, bijvoorbeeld door good practices in verleden en heden te identificeren. Want geschiedenislessen in de zin van rijtjes en jaartallen (laten) leren hebben we gehad.

Maarten van der Linde, 2007, Basisboek geschiedenis sociaal werk in Nederland. Amsterdam: SWP, 287 p. ISBN 9 789066 658790 € 24.50